

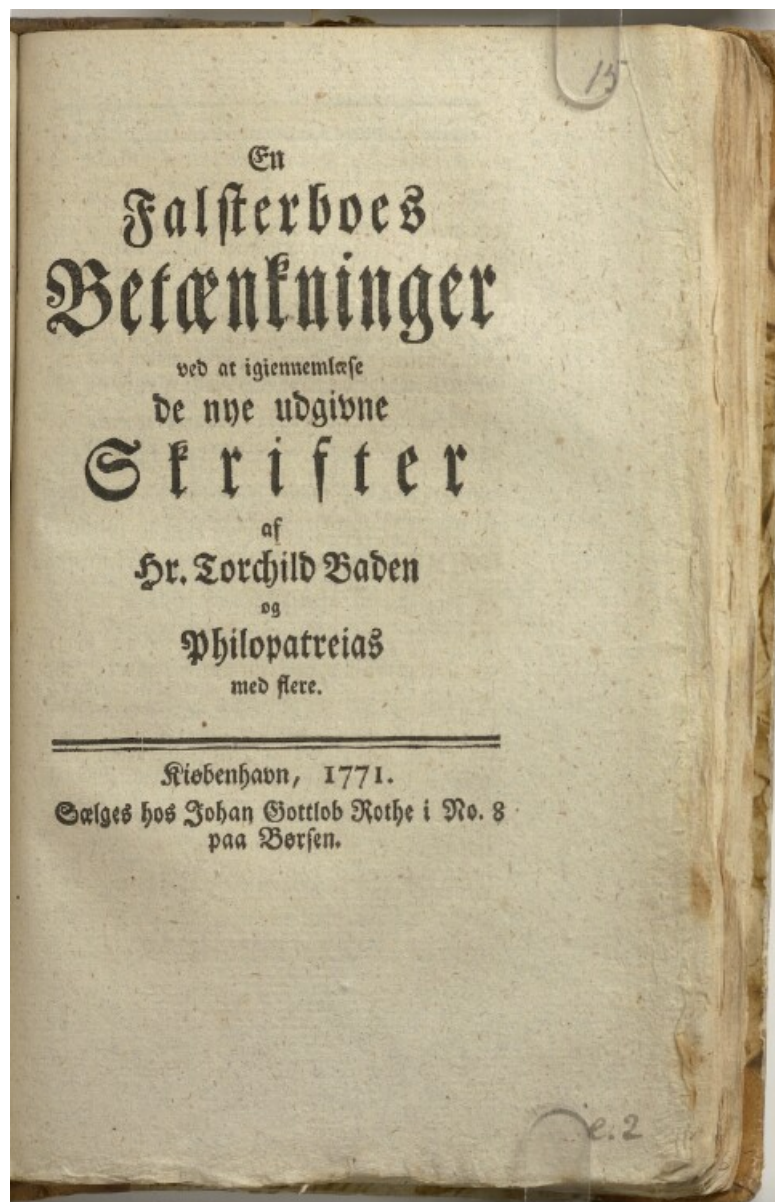
Titel: En Falsterboes Betænkninger ved at igiennemlæse de nye udgivne Skrifter af Hr. Torchild Baden og Philopatreias med flere.

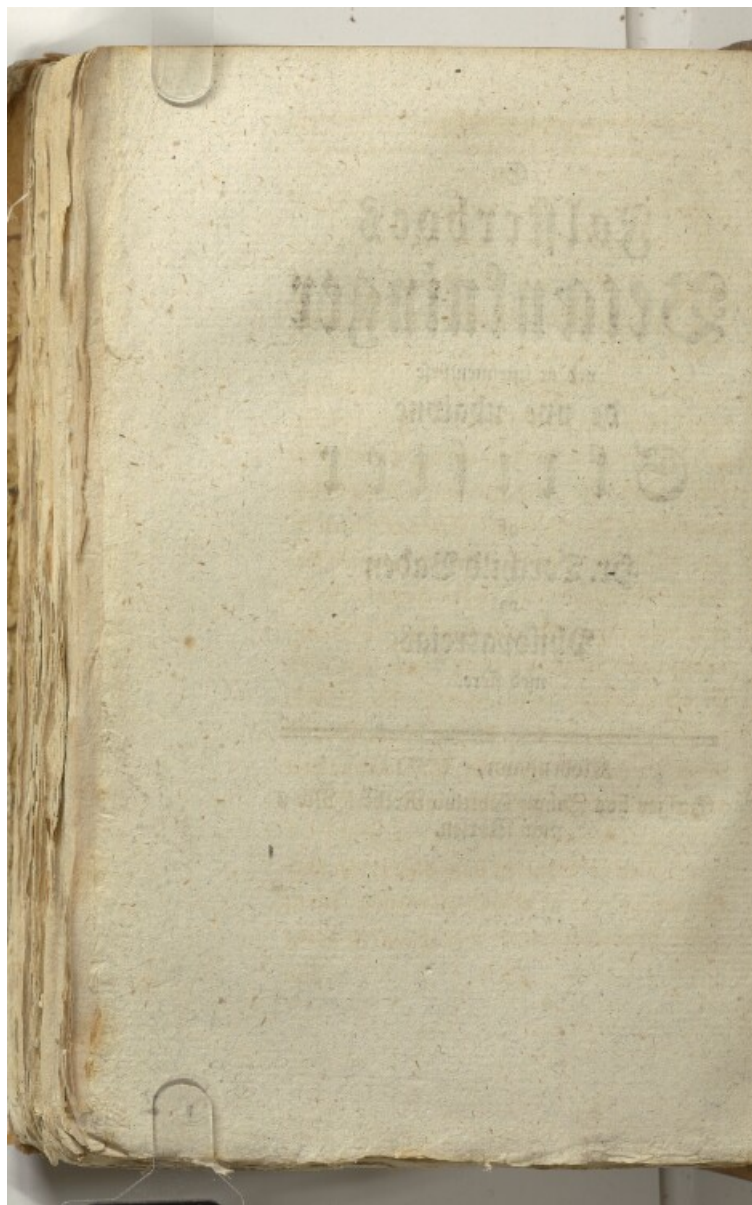
Citation: "En Falsterboes Betænkninger ved at igiennemlæse de nye udgivne Skrifter af Hr. Torchild Baden og Philopatreias med flere.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 6*, Hos J.G. Rothe på Børsen, 1771, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-1_006-shoot-workid1_006_015/facsimile.pdf (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 6

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Den der vil skrive som Patriot, bør unægtelig erindre alle de Mangler, og alle de Byrder der trykker den Deel af Huusholdningen han vil skrive om. I de udfomne Skrifter ere, foruden andre, trende Hoved-Poster forbigaaet, nemlig: Noæg Sygdommen at faae ophævet, Extra-Skatten at blive befriet for, og Bandet at ledes af Forderne; Havde de talt noget herom, havde de kiendt, eller gjort sig nogen ret Forestilling om de onde Følger vi haade have have, og hvoraf vi endnu desto værre daglig trykkes, troer jeg nok, de gode Mænd havde standset noget i endeel af deres hastige, og maaſkee ei nok overtænkte Forestillinger.

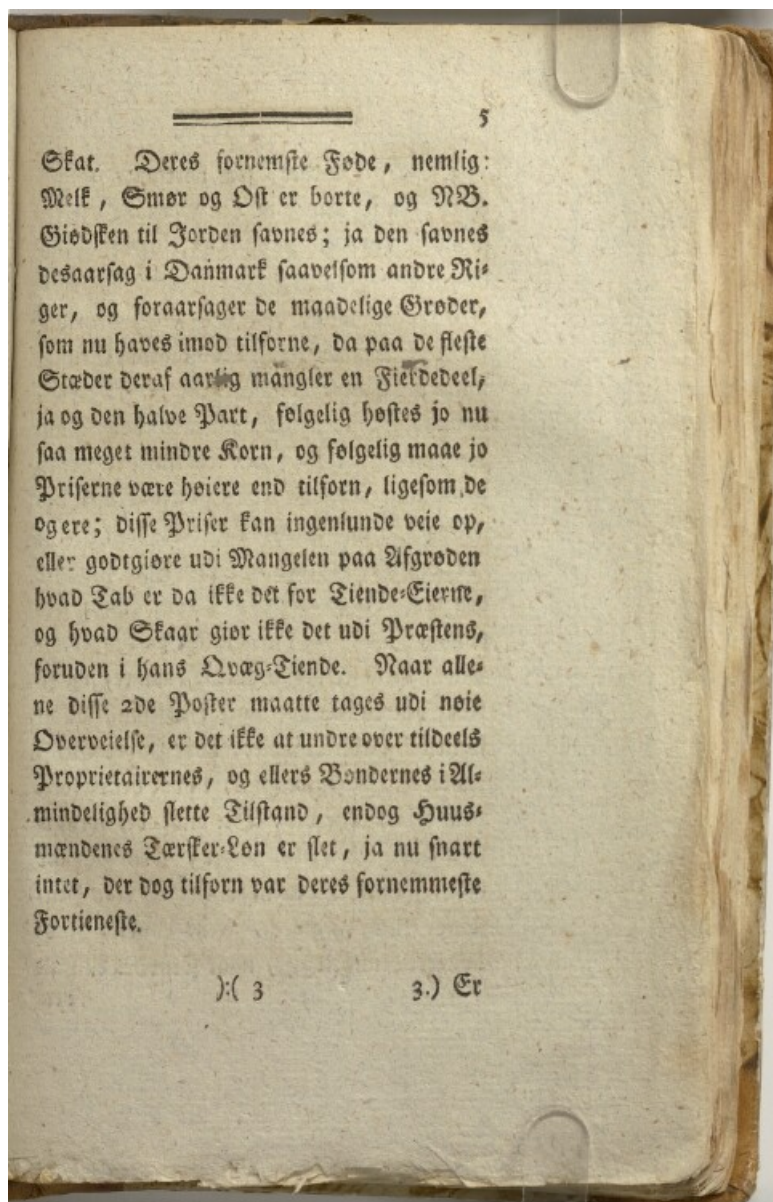
1.) Extra-Skatten angaaende, da naat eftertænkes, at af et vis Gods paa 18 til 1900 Tønder Harkorn, er erlagt til denne

)(2   Tiid

Tiid mesten 20000 Rdlr, og saaledes af andre Godser i Proportion, at der har været to Skatter mere end sædvanlig, aarlig for en Gaardmand, og for en Huusmand dobbelt Huus-Afgift, saa kan vel forestilles, at naar samme Penge havde været i Behold, maatte og Tilstanden være bedre; hvis Tab er nu det, uden Eherens, som igien maa mangle udi sine Afgifter og taale en stor Restance; Ligesom og Præsterne ludi Offer og Accidenter; thi de som bekom udi et Høstids-Offet forend dette Paabud 20 Rdlr., faaer nu neppe 20 Slettedaler, ja mindre. Hvad maae ikke Ejerne for de mange Fattige paa Godserne aarlig heraf betale, som bestandig og aarlig tager til?

2.) **Qvægsygen;** da den først var her udi Landet 1700 nogle og 40, bleve de Bønder befriet for Aprilis og Julii Qvartaler, som havde lidt Skade; men uanseet de nu mister Qvæget, nyder de dog ingen Gorgiørelse, men skal betale ligesaa meget i Extra-Skat.

5
Skat. Deres fornemste Føde, nemlig:
Mælk, Smør og Ost er borte, og NB.
Gjødskien til Jorden savnes; ja den savnes
desaarsag i Danmark saavel som andre Ri-
ger, og forarsager de maadelige Groder,
som nu have imod tilførsel, da paa de fleste
Stæder deraf aarlig mangler en Fjædedeel,
ja og den halve Part, folgelig hostes jo nu
saa meget mindre Korn, og folgelig maae jo
Priserne være høiere end tilførsel, ligesom de
og ere; disse Priser kan ingensunde veie op,
eller godtgjøre udi Mangelen paa Afgrøden
hvad Tab er da ikke det for Tiende-Eierne,
og hvad Skaar gjør ikke det udi Præstens,
foruden i hans Dværg-Tiende. Naar alle-
ne disse 2de Poster maatte tages udi noie
Overveelse, er det ikke at undre over tildeels
Proprietairernes, og ellers Bøndernes i Al-
mindelighed slette Tilstand, endog Huus-
mændenes Tærsker-Løn er slet, ja nu snart
intet, der dog tilførsel var deres fornemste
Fortieneste.

);(3

3.) Er

3.) Er Vandet, som borttager megen
Sæd, og forvolder at den Mængde Heire,
som befindes i Hvede og Rug, derved frem-
kommer. Vandet skulde befordres ved Gros-
ters Opgravning, hvilket og skeer, men saa-
 snart det kommer til næst vedliggende Grund,
maa det standse, og da er det gjorde Arbej-
de omsonst, siden vedkommende, hvor Van-
det skulde have sit Lob, ey tilsteder nogen
Groftning paa sin Grund, da saadant maa-
 skee og paa sine Steder kan være ham til stor
Skade, men derved og i saa Fald standser
den almindelige Nytte; herom kunde skee
saadan Førestilling, at dærlige og bequeme
Mænd bleve stiftet til hver Province, og ef-
terat hele Landet var taget i Diesyn, da at
fastsette og afstikke Linier, hvor Hoved-Gros-
ter og Bække skulde gaae, i hvor det og fore-
kom og udfordredes: Det vilde vel foraar-
sage anseelige Bekostninger, men saadant
blev igien med Tiden indhentet; og i saa Hen-
seende skulde og gjorde, gierne Landers Ind-
byggere denne Udgift, naar fornøden Anstalt
der

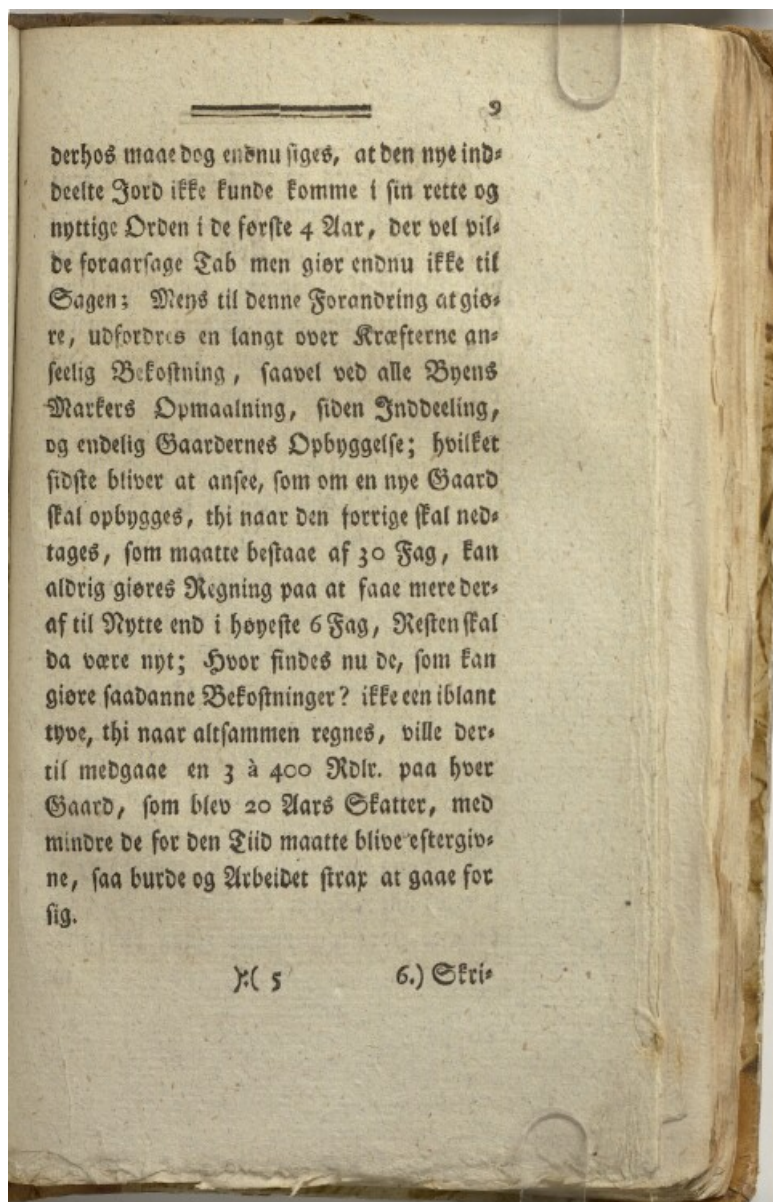
7
dertil blev soiet. Vel mueligt, at ikke mange Provincer i Danmark haver saadant saa heilig fornøden, som Laaland og Falster nesten overalt.

4.) Videre tales om Bønder-Gaarde at oprette paa Hovedgaards Markerne; Men den, som dertil har været første Autor, maae jeg reent ud sige om, har ikke havt uden ganske liden, og maa skee snart ingen ret Indsigt i den rette, og for Staten i Almindelighed nyttige og udfordrende Land-Deconomie: Gud give kunns at til de Bønder-Gaarde, nu ere, bestandig kunde faaes, ved Forandringer, gode og retskafne Beboere, som meget ofte mangler! Hvo er det som skal være ansvarlig for de Kongelige Skatters Betaling til rette Tid? Hvo er det, som skal forsyne Bønden, naar Misværet indfalder paa Grøden, med Sæde- og Føde-Korn, samt Forsyning til sine Creature? Og hvor skal manglende Heste komme fra til Høstingens Drivning, naar Sygdom og Død indfalder? Bli-

ver det af andre end Huusbonder? Men hvor
skulde han tage alt dette fra, naar han en-
 havde Hovedgaarden selv, der endda iblant
gaaer ham yderlig nok? Et fuldkommen
Exempel paa at det forholder sig som forom-
meldt er anført, kan erfares deraf, at end-
skiont en god og forsværlig Administration
har været ved ommeldte Gods, saa er dog
siden 1757. bleven Resistance Penge næsten
4000 Rdlr. og Korn en 2000 Edr., og saa-
ledes i Proportion af Hartkornet, mesten
overalt, og paa sine Steder endnu mere.

5.) Nu meldes om, at enhver Bonde-
gaard skulde forflyttes og opbygges paa et
Sted af Byens Grund, hvor Bonden kun-
de have sine 12 Marker. Dersom dette Ar-
bejde var gjort som det er sagt, saa maae en-
hver Rettskionnende tilstaae deraf til Bestan-
dighed fordeelsagtige Folger; Jeg vil og til-
staae, at omendskiont en anseelig Mængde
Jord bortgik ved Grofter og Volde, saa
blev dog Tabet med Tiden inhentet igien;
der

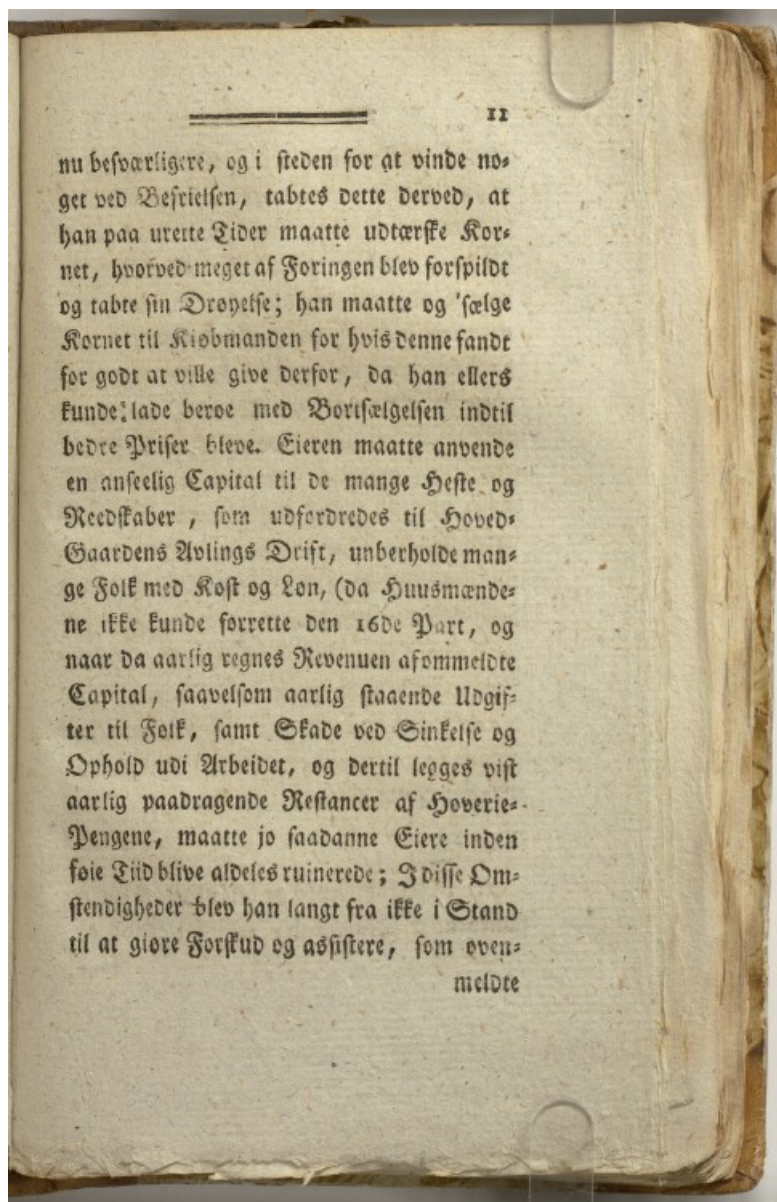
derhos maae dog endnu siges, at den nye ind-
deelte Jord ikke kunde komme i sin rette og
nyttige Orden i de første 4 Aar, der vel vil-
de forarsage Tab men gjør endnu ikke til
Sagen: Mens til denne Forandring at giør-
re, udfordres en langt over Kræfterne an-
seelig Bekostning, saavel ved alle Byens
Markers Opmaalning, siden Inddeeling,
og endelig Gaardernes Opbyggelse; hvilket
sidste bliver at ansee, som om en nye Gaard
skal opbygges, thi naar den forrige skal ned-
tages, som maatte bestaae af 30 Fag, kan
aldrig giøres Regning paa at faae mere der-
af til Nytte end i højest 6 Fag, Resten skal
da være nyt; Hvor findes nu de, som kan
giøre saadanne Bekostninger? ikke een iblane
tyve, thi naar altsammen regnes, ville der-
til medgaae en 3 à 400 Rdlr. paa hver
Gaard, som blev 20 Aars Skatter, med
mindre de for den Tid maatte blive estergiv-
ne, saa burde og Arbeidet strax at gaae for
sig.

X(5

6.) Skri

6.) Skrives og tales om, at Eierne af Hoved-Gaardene, eller Forpagterne derved, skulde selv drive Avlingen, imod Hoverie-Penge af Bønderne, som skulde blive større Fordeel paa begge Sider; men jeg statuerer aldeles Contrarium, og siger: Om det kunde lade sig gjøre, og være til Fordeel paa et Sted, vilde det igien blive paa et halvt Hundrede til Tab, ja paafølgende Ruin saavel for Eiere som Bønde; den sidste skulde altid, uanset Befrielse, holde de samme Folk og samme Besætning, som nu have, til hans egen Avlings Drift, og i Hoverie-Penge betale, foruden sædvanlige Afgifter, efter Gaardens Størrelse 10. 12. à 16 Rdlr. aarlig; det er følgelig de maatte betales til rette Tiid, som en Afgift af Hoved-Gaarden til dens Udgifters Bestyrelse; men ligesom det har været besværlig for Bønden tilforn, i Anledning forebemeldte Omstændigheder, at udrede sine Skatter og Afgifter, saa vilde det med Hoverie-Pengens Tillæg blive endnu

nu besværligere, og i stedet for at vinde noget ved Befrielsen, tabtes dette derved, at han paa urette Tider maatte udtærffe Kornet, hvorved meget af Goringen blev forspildt og tabte sin Dropelse; han maatte og 'sælge Kornet til Kjøbmanden for hvis denne fandt for godt at vilke give derfor, da han ellers kunde lade beroe med Bortfølgelsen indtil bedre Priser bleve. Eierne maatte anvende en anseelig Capital til de mange Heste og Reedskaber, som udfordredes til Hovedgaardens Avlings Drift, unberholde mange Folk med Kost og Lon, (da Huusmændene ikke kunde forrette den 16de Part, og naar da aarlig regnes Revenuen afsemmeldte Capital, saavelsom aarlig staaende Udgifter til Folk, samt Skade ved Sinkelse og Ophold udi Arbeidet, og dertil legges vist aarlig paadragende Restancer af Hoveries Pengene, maatte jo saadanne Eiere inden soie Tid blive aldeles ruinerede; Disse Omstændigheder blev han langt fra ikke i Stand til at gjøre Forskud og assistere, som ovenmeldte

meldte 4de Post forklarer. Derimod, naar Eierne af de betænksumme og retsindige Slags fordrer eller tager en mere Hoverie af hans Bønde, end han virkelig kan afstedkomme, nemlig alt hvis som allene vedkommer Hovedgaardens Udlings Drift, hvilket Bønden baade gierne gjør, og virkelig kan fuldføre, uden Sinkelse udi eget Arbeede, og meget hellere end at svare Hoverie-Pengene; saa skulde han derimod være befriet for andet Erra Arbeide. Og skal jeg endnu komme Bønden noget videre til Hielp, skulde det bestaae derudi, at al Harving paa Hovedgaardens Marker burde besorges ved Eiernes egne Heste og Harver. Vilde derefter Eierne have mere Arbeide forrettet af Bønden, end det ommeldte, da ikke paa anden Maade (at sige naar det var ham befeilig) uden imod Penges Betalning eller Godtgjørelse.

7.) Forekommer og at tale noget om Godsernes unge Mandskab, som formeenes at
saa

faae Tilladelse at begive sig hen hvor dem lyst
ster. Det er og bliver en fast Sandhed, at
Mængde af Mandſkab ved et Gods, er een
af dets Hoved-Gordeele, og hvor deraf er
Mangel, som er paa mange Steder, paa-
drages mange fornærmelige og flette Følger:
Udi den forbigangne Tiid er en betydelig Deel
fra endel Godſer deftererede, nogle til Ver-
roe, andre til Flensborg, til Lybeck, ja til
Holland og Engelland; hvormeget meere vil-
de ikke Afgangen blive herefter, og Følgerne
deraf for største Deelen blive, at saavel Be-
jiddere til Gaarde og Huuse, som til Solda-
ter og Recruter maatte savnes.

8.) At fastfætte at fordi en Forandring
og Indretning kan ſkee paa et ſidet og dertil
beqvemt Sted, og efter Eiereus dertil ha-
vende Kræfter, ſaa ſkulde og burde ſaa-
dant og ſkee overalt, da bliver ſaadant al-
drig giørligt; thi ligesom en Province efter
dens mangfoldige forſkiellige Beſkaffenheder,
bliver at indderte i mange Claſſer, ſaa maae
dette

dette endnu meere iagttages ved en Province
imod en anden. Det var en anden Sag,
naar saavel Eiernes som Bondernes Kræf-
ter og Tilstand befandtes nu, som de have
været for en 12. a 16 Aar siden; mens der
ere kunnsfaa, som derom kan give de rette Op-
lysninger, uden Landmændene selv; Ind-
tægterne i Almindelighed ere alle mindre end
forheu have været, og tage aartligen af; og
foruden de anseelige Byrder nu mere end for-
hen er paalagt, tilkommer, at alt hvad der skal
købes til Ophold og Underholdning, er udi
alleting steget en fjerdedeel, ja en fjerdedeel
hoiere end i forommeldte Tid har været.
Tillegges nu de anseelige høie Priser, som
Jordegodserne til denne Tid har været udi,
hvor meget mindre maae ikke da ders Ind-
komster være? Enhver redelig og retsindig
Proprietaire bør og skal behandle sine Bon-
der, som en anden sin Næste, søge ved alle
Leiligheder hans Conservation, samt billige
og rimelige Interesse, og opfører han sig an-
derledes herudi, Bonden til Tab og Skade,
er

